

Högsta Domstolen prövar mål om uteslutning av bolagsmän ur enkelt bolag

- Claes Ottosson, LL.M, och Elaine Gylling, LL.M, Independia Law Firm AB

Högsta domstolen har beviljat prövningstillstånd i ett mål som kan få stor betydelse för tolkningen av vissa bestämmelser i Lag om handelsbolag och enkla bolag. I målet företräder Claes Ottosson och Elaine Gylling två av de fyra bolagsmän som tillsammans driver ett enkelt bolag. Rättsprocessen kan komma att skapa klarhet, inte enbart kring framtiden för bolagsmännens gemensamma bolag, utan även den framtida tolkningen av lagen om handelsbolag och enkla bolag i fråga om det går att utesluta fler än en (1) bolagsman samtidigt.

Bakgrund

Bestämmelsen i 2 kap. 30 § Lag om handelsbolag och enkla bolag lyder:

”Om det finns grund för likvidation enligt 24-27 §§, kan i stället för att bolaget träder i likvidation uteslutning ske av den bolagsman till vilken likvidationsgrunden kan hänföras eller dennes rättsinnehavare. För att uteslutning skall få ske måste följande iakttas. De övriga bolagsmännen skall vara ense om uteslutningen. Den som begärs utesluten skall erhålla ett lösenbelopp som kan antas motsvara vad han skulle ha erhållit om bolagsskifte i stället hade ägt rum. Den som begärs utesluten har rätt att kräva att säkerhet ställs för att hans ansvar för bolagets förbindelser inte tas i anspråk i större omfattning än som kan antas ha blivit fallet om i stället för uteslutning bolagsskifte hade ägt rum.” Enligt andra stycket framgår det att bestämmelsen är dispositiv.

Likvidationsgrunderna, mycket summerade, är: bolagsman säger upp det enkla bolaget (24§), bolagsman åsidosätter i väsentlig mån sina skyldigheter eller annan viktig grund (25§), bolagsman dör (26§) och bolagsman försätts i konkurs (27§).

Det var med stöd av denna paragraf som Independia Laws klienter ville utesluta två bolagsmän från det gemensamma enkla bolaget till följd av bolagsmännens illojala agerande. Bolagsmännen motsatte sig uteslutningen. Det bestämdes att frågan gällande om två bolagsmän samtidigt kan uteslutas skulle prövas genom mellandom. Mellandomstemat blev ”Kan i ett enkelt bolag med fyra bolagsmän – när annat inte har avtalats – två av bolagsmännen, med stöd av 2 kap. 30 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag, utesluta de andra två bolagsmännen när dessa motsätter sig uteslutning av varandra?”

Tingsrättens avgörande

Tingsrätten dömde till fördel för svaranden och ansåg, att uteslutning ej kunde ske av två bolagsmän samtidigt. Bedömningen stödde sig i huvudsak på tingsrättens tolkning av att detta följde av ordalydelsen, att förarbetena inte talar för att ett sätt som visar att situationen med samtidig uteslutning av två bolagsmän varit i åtanke vid lagstiftningsarbetet och att lagen i denna del är dispositiv, så att bolagsmän kunde avtala om annat uteslutningsförfarande om så önskats.

Hovrättens bedömning

Hovrätten ändrade tingsrättens domslut och förklarade att det gick att utesluta två bolagsmän på så sätt som föreslogs i mellandomstemat.

För att nå den slutsatsen började hovrätten med att konstatera att det fanns anledning att se hur tysk rätt behandlade en sådan situation som den aktuella i målet, eftersom bestämmelsen i fråga tillkom i samband med införandet av 1980 års lag, som ersatte den tidigare Lag om handelsbolag och enkla bolag från 1895. Vid införandet av lagen föreslog lagkommittén, efter tyskt mönster, att uteslutningen av bolagsmän skulle kunna ske trots avsaknad av avtal, förutsatt att en likvidationsgrund kunde hänföras till den aktuella bolagsmannen. Anledningen till att lagkommittén vände sig till tysk rätt vid införandet av paragrafen var för att dåvarande tysk lag utgjorde en förebild för 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag. Efter en närmare undersökning av tysk rätt fann hovrätten att det i tysk lag fanns utrymme för att utesluta fler än en (1) bolagsman om skälet för uteslutningen var detsamma för alla bolagsmän. Därmed, med tanke på att lagstiftaren haft tysk rätt som förebild vid införandet av lagen, talade detta för att man kunde tillämpa bestämmelsen på samma sätt som den tyska motsvarigheten.

Vidare framhävde hovrätten att bestämmelsen i fråga inte hade utformats så att ordalydelsen på något sätt begränsade hur många bolagsmän som kunde bli föremål för uteslutning vid ett och samma tillfälle. Den begränsning som fanns var kravet på att det skulle finnas en likvidationsgrund hänförlig till just den person som skulle uteslutas. Enligt hovrätten skulle det framstå som omotiverat såväl av rättsliga som praktiska skäl att uteslutning endast skulle kunna ske av en (1) bolagsman åt gången, då det inte torde vara ett helt ovanligt förhållande att det i ett enkelt bolag med flera bolagsmän uppstår situationer där en likvidationsgrund går att hänföra till fler än en (1) bolagsman vid ett och samma tillfälle, exempelvis som i situationen i förevarande fall.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Högsta domstolen har nu möjlighet att utvidga praxis både på det magra området gällande enkla bolag och ge vägledning beträffande hur lagtext skall tolkas.

Högsta domstolens planerar preliminärt att kunna ge dom under våren 2025.